

Monika Słodičkowa, Dorota Zapisek

Udział Katedry Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej UKSW w Międzynarodowej Konferencji Naukowej pt. „Jezus z Nazaretu w kontekście teologicznym i religioznawczym”

Studia Philosophiae Christianae 48/1, 185-193

2012

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

S P R A W O Z D A N I A I R E C E N Z J E

Studia Philosophiae Christianae UKSW 48(2012)1
--

MONIKA SLODIČKOWA

Grekokatolicki Wydział Teologiczny, Uniwersytet Preszowski

DOROTA ZAPISEK

Wydział Filozofii Chrześcijańskiej, UKSW

**UDZIAŁ KATEDRY HISTORII FILOZOFII STAROŻYTNEJ
I ŚREDNIOWIECZNEJ UKSW
W MIĘDZYNARODOWEJ KONFERENCJI NAUKOWEJ
PT. JEZUS Z NAZARETU W KONTEKŚCIE
TEOLOGICZNYM I RELIGIOZNAWCZYM**

Dnia 26 października 2011 roku na Grekokatolickim Wydziale Teologicznym (GTF) Uniwersytetu Preszowskiego (PU) w Preszowie odbyła się Międzynarodowa Konferencja Naukowa pt. *Jezus z Nazaretu w kontekście teologicznym i religioznawczym*¹. Organizatorem konferencji był ks. doc. Andrej Slodička z Katedry Filozofii i Religioznawstwa GTF PU. Zagranicznymi współorganizatorami konferencji byli: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego (UŚ) w Katowicach, Katedra Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej z Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana i Wyszyńskiego (UKSW) w Warszawie. Ze strony słowackiej Konferencję współorganizowały: Podkomisja do spraw Nauki Wiary Konferencji Episkopatu Słowacji (KBS), Towarzystwo Świętych Cyryla i Metodego w Michałowcach oraz Centrum Doskonalenia Badań Socjo-historycznych i Kulturoznawczo-historycznych PU.

¹ Konferencja naukowa odbyła się w ramach: instytucjonalnego projektu Konferencji Episkopatu Słowacji (č. 1), międzynarodowego projektu Washington D. C. Corporation (reg. č.: WDCC / USA - 07/10.10/01 pt. *The history of the Slovak religion studies in ecumenical and inter-religious context*), w ramach instytucjonalnych projektu GTF reg. nr: 05/2011 pt: *Ježiš z Nazareta – teologické a religionistické súvislosti*.

Grekokatolicki Wydział Teologiczny PU współpracuje z różnymi instytucjami naukowymi o podobnych zainteresowaniach i profilach badawczych, co na konferencji potwierdziła obecność ich przedstawicieli: dziekana Reformowanego Wydziału Teologicznego Uniwersytetu J. Selyeho w Komarnie doc. Molnára Jánosa; dziekana Wydziału Teologii Katolickiej Uniwersytetu Karola w Pradze ThLic. Prokopa Broža; kierownika Katedry Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej UKSW w Warszawie prof. Artura Andrzejuka i wielu innych naukowców z Polski, Czech i Słowacji.

W części wprowadzającej serdecznie powitał wszystkich uczestników ks. doc. Andrej Slodička, kierownik naukowy konferencji i zaprezentował dwa tomy materiałów konferencyjnych, przygotowanych z nadesłanych wcześniej tekstów uczestników. Pierwszy z tomów, zatytułowany: *Jezus z Nazaretu – powiązania teologiczne i religioznawcze*, zawiera wystąpienia prelegentów słowackich; tom drugi, pt. *Osoba i dzieło Jezusa z Nazaretu w kontekście teologicznym i religioznawczym* zawiera referaty zagranicznych uczestników konferencji.

W części merytorycznej konferencji wystąpili następujący pracownicy, współpracownicy i doktoranci Katedry Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej UKSW.

W pierwszej części konferencji swój referat pt. *Chrystocentryczny charakter Eucharystii w teologii św. Tomasza z Akwinu* wygłosił prof. dr hab. Artur Andrzejuk. W swoim wystąpieniu zaproponował analizę tekstów Tomasza z Akwinu, które wprost dotyczą sakramentu Eucharystii. Zwrócił on uwagę na to, że według Akwinaty sakrament Eucharystii przewyższa wszystkie inne sakramenty. Tylko w nim bowiem uobecnia się Ofiara Chrystusa. W pozostałych sakramentach działa moc Chrystusa, która sprawia pewne określone skutki. W Eucharystii natomiast realnie obecny jest sam Chrystus. Św. Tomasz uważa, że największy z sakramentów obejmuje przeszłość – jest pamiątką cierpień i śmierci Chrystusa; terażniejszość – jest oddawaniem czci obecności Ciała i Krwi Chrystusa w Eucharystii; oraz przyszłość – jest zapowiedzią owoców otrzymywanych teraz i przez wszystkie wieki. Dlatego Tomasz nazywa

ten sakrament Najświętszą Ofiarą, komunią, wiatykiem, Eucharystią lub *metalepsis*. Akwinata podkreśla realną obecność Chrystusa w Eucharystii. Człowiek nie doświadcza jednak tej obecności zmysłowo – mówi o niej jedynie wiara. Istotą Najświętszego Sakramentu jest, po pierwsze, to, że odżywia On ciało i duszę w drodze do zbawiania. Po drugie, powoduje jedność Kościoła, gdyż ci, którzy go przyjmują jednoczą się w Chrystusie. Skutkami przyjmowania komunii są, zdaniem Akwinaty, łaska uświęcająca, gładzenie grzechów, zabezpieczenia przed grzechami, pogłębienie życia Bożego, a także sprawianie jedności między Bogiem i ludźmi oraz wzajemne jednoczenie ludzi. Wszystkie te skutki wynikają wprost z realnej obecności Chrystusa w Eucharystii. Skutki Eucharystii można właściwie streścić w krótkim zdaniu z Ewangelii, które przytacza Akwinata: „Ten, kto mnie spożywa, będzie żył przeze mnie”.

Kolejnym etapem konferencji, były obrady w dwóch sekcjach. W sekcji pierwszej swoje wystąpienie zaprezentowała dr Izabella Andrzejuk z Wyższej Szkoły Komunikowania, Politologii i Stosunków Międzynarodowych w Warszawie. I. Andrzejuk przedstawiła referat zatytułowany *Wolność Jezusa Chrystusa w kontekście jedności Jego Osoby w „Summa Theologiae” św. Tomasza z Akwinu*. Prelegentka omówiła najpierw za św. Tomaszem bytową jedność Chrystusa jako jednej Osoby w dwóch naturach. Chrystus to prawdziwy Bóg i prawdziwy człowiek. Jest podmiotem dwóch natur – boskiej i ludzkiej jako różnych i oddzielonych. Od momentu wcielenia Osoba Chrystusa „bytuje pod dwiema” naturami jako jedna Osoba, ale posiadająca dwa sposoby bytowania. Następnie przedstawiła zagadnienie woli ludzkiej i boskiej Chrystusa, omawiając jej istotę oraz sposób jej działania za pomocą aktu *liberum arbitrium*. Podkreśliła, że Akwinata, rozważając problem działania Jezusa, wykorzystuje ujęcia filozoficzne. Chrystus posiada, według niego, dwie wole: boską i ludzką. Chrystus posiada pełne wyposażenie ludzkiej natury (zatem właściwe działania i władze). Funkcjonuje w nim także wolny wybór – dokładnie tak samo jak w człowieku. „To, co stanowi w Chrystusie wolę ludzką, działa na skinienie woli Bożej”. Wola ludzka działa więc jako narzędzie Bóstwa Chrystusa. Działanie wolitywne jest u Chrystusa zgodne z Bożymi życzeniami i nie ogranicza Jego wolności. Na zakoń-

czenie I. Andrzejuk przedstawiła, jak św. Tomasz z Akwinu rozumie zgodność działań Chrystusa. Otóż zgodność działań Chrystusa jako człowieka i jako Boga polega na tym, że ludzka natura Chrystusa jest jakby narzędziem natury boskiej. Stąd nie ma możliwości sprzecznych działań Chrystusa – ich niezgodności z wolą Boga.

Sekcję drugą zdominowały wystąpienia członków Katedry Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej UKSW. Jako pierwszy wystąpił dr Michał Zembrzusi z referatem zatytułowanym „*Generatio in divinis*” – *teologiczno-filozoficzna problematyka Słowa*. Na początku dr Zembrzusi wprowadził słuchaczy w problematykę, pokazując Tomaszową *Summę Contra Gentiles* jako średniowieczną apologię. Owo dzieło napisane zostało na prośbę Rajmunda z Penafort i miało służyć jako narzędzie dowodzenia prawdziwości wiary chrześcijańskiej. Było ono pewną dyskusją nie tylko z Żydami, muzułmanami czy heretykami z łona katolicyzmu, ale ze wszystkimi błędzycami w ujmowaniu wiary katolickiej. Akwinata w omawianym dziele wykazuje, że *fides et ratio* nie są w konflikcie. Pokazuje, jak można za pomocą rozumowań i argumentacji filozoficznej wykazywać słuszność prawd wiary. W swoim referacie Zembrzusi próbował przedstawić szczególnie trzy problemy podejmowane w *Summie przeciwko poganom*. Były to: stosowność faktu, że Bóg stał się człowiekiem dla naszego zbawienia; sposób, w jaki Bóg stał się człowiekiem we Wcieleniu; oraz konsekwencje takiego zjednoczenia. Stosowność Wcielenia Słowa Akwinata argumentuje tym, że jeśli przyjęcie natury ludzkiej przez Boga jest konieczne dla zbawienia ludzi, a zbawienie człowieka polega na tym że dzięki swej części intelektualnej człowiek osiąga pełnię przez kontemplację Pierwszej Prawdy, to trzeba było, aby Słowo pochodzące od Ojca przyjęło naturę ludzką. Sposób Wcielenia Słowa Tomasz wyjaśnia następująco: Wcielenie nie spowodowało stopienia dwóch natur w jedną, ale Słowo istnieje samoistnie (*subsistere*) w naturze ludzkiej, którą przyjęło na własność. Ciało Chrystusa jest prawdziwie ciałem Słowa Bożego, a Słowo Boże jest prawdziwie człowiekiem. Konsekwencją Wcielenia Słowa Bożego jest przede wszystkim przemienienie natury ludzkiej przez dodanie jej godności. W efekcie stało się to pomocą i narzędziem dla ludzi

w dążeniu do szczęśliwości wiecznej, której oni pragną. Dzięki niemu została wzmocniona nadzieja w człowieku i usunięte przeszkody stojące na drodze do zbawienia, gdyż Wcielenie jest lekarstwem na grzech.

Następnie mgr Dorota Zapisek przedstawiła referat pt. *Filozoficzna i teologiczna koncepcja człowieka jako osoby*. Prelegentka przedstawiła ujęcie problematyki człowieka jako osoby, zaproponowane przez Mieczysława Gogacza. Rozpoczęła od wskazania na dwa sposoby rozumienia tego zagadnienia. Pierwszym z nich jest ujęcie człowieka jako osoby, wywodzące się z tradycji arystotelesowskiej i nazywane ujęciem substancjalnym. Drugą propozycją jest ujęcie relacyjne, którego źródła należy się doszukiwać w tradycji platońskiej. D. Zapisek omówiła krótko ujęcie substancjalne jako takie, w którym osoba wszystko to, co czyni ją osobą, posiada w obszarze swojej struktury bytowej. Taki sposób ujmowania omawianego zagadnienia prezentowali m.in. Boecjusz oraz św. Tomasz z Akwinu. Szczególnie warto podkreślić wyjątkowość ujęcia Akwinaty, w którym osobę stanowią jej pryncypia bytowe – akt istnienia oraz urealniona przez niego intelektualna istota. Następnie zostało przedstawione ujęcie relacyjne, które czynniki konstytuujące osobę upatruje w bycie lub bytach będących poza jej obszarem bytowym. Osobę w tym ujęciu stanowi więc jakieś odniesienie jej, czyli relacja do bytu będącego poza nią. Jest wiele odmian ujęć relacyjnych osoby, dlatego prelegentka wybrała jedno z nich – ujęcie człowieka jako osoby Mieczysława A. Krapca. Za M. Gogaczem stwierdziła, że ujęcie substancjalne pozostaje ujęciem *stricte* filozoficznym, natomiast ujęcie relacyjne trafnie opisuje człowieka jako osobę jedynie na płaszczyźnie teologii, stąd jest to ujęcie teologiczne człowieka jako osoby. D. Zapisek podkreśliła, że niedopuszczalne jest utożsamianie ujęcia filozoficznego i teologicznego problemu osoby. Te dwa ujęcia dopełniają się wzajemnie, ale z metodologicznego punktu widzenia mówią o czymś innym.

Kolejną prelegentką była dr Magdalena Płotka, która w swoim wystąpieniu omówiła *Różnice między boską i ludzką naturą Chrystusa w tradycjach łacińskiej i greckiej*. Rozpoczęła je od próby odpowiedzi na pytanie: w jaki sposób Jezus jednocześnie mógł być Bogiem i czło-

wiekem? Punktem wyjścia wczesnochrześcijańskich debat na ten temat było istniejące odwiecznie *Słowo, które stało się ciałem* (J 1,14). Następnie zostały przedstawione poglądy na ludzką i Boską naturę Chrystusa. Prelegentka omówiła postanowienia Soboru w Chalcedonie oraz stanowisko Orientalnych Kościołów Prawosławnych. M. Płotka wskazała na kontrowersję między biskupem Aleksandrem z Aleksandrii oraz Ariuszem. Zdaniem Ariusza *Logos* został wcielony w osobie Jezusa Chrystusa, tak że Chrystus nie był ani Bogiem, ani człowiekiem, lecz „kimś trzecim”. Koncepcja Chrystusa, który w pełni jest Bogiem oraz zarazem jest w pełni Człowiekiem, nie była do zaakceptowania dla Ariusza. Dlatego zaproponował on swoje rozwiązanie – Chrystus jako Pierwsza Emanacja Boga, jako najbliższy Bogu, ale nie tożsamy z Nim. Następnie w referacie omówione zostały osiągnięcia Soboru w Nicei. Nicejska formuła podkreślała raczej realność Wcielenia Chrystusa, aniżeli integralność natur boskiej i ludzkiej w Chrystusie. Prelegentka przedstawiła także nauczanie św. Atanazego: śmierć jest typowo ludzkim doświadczeniem. Chrystus wcielił się w Człowieka, aby móc w pełni uczestniczyć w śmierci jako normatywnym doświadczeniu ludzkim. Chrystologia i antropologia Atanazego były mocno ze sobą związane: tak jak Boska natura dominuje nad ludzką naturą w Chrystusie, tak w chrześcijaństwie Boże życie może dominować nad ludzkim ciałem. Następnym etapem wystąpienia było przedstawienie postanowień I Soboru w Konstantynopolu w 381 r. Św. Cyryl z Aleksandrii twierdził, że boska i ludzka natura w Chrystusie była złączona „unią hipostatyczną”, a ciało Chrystusa było „narzędziem” (*organon*) Jego Boskości. Zaś Teodor z Antiochii uważał, że istnieje ścisłe rozdzielenie natury Boskiej i ludzkiej w Chrystusie. Rozdzielenie to miało za zadanie ochronić Boską naturę Chrystusa przed wpływami natury ludzkiej. Skutkami kolejnego Soboru (Sobór Chalcedoński w 451 r.) było następujące stwierdzenie: Jezus Chrystus będąc jedną osobą, posiada dwie natury oraz dwie wole, a ich zjednoczenie dokonało się:

- bez zmiany natur (*immutabiliter*), to znaczy spotkanie ze sobą natury boskiej i ludzkiej w Jezusie Chrystusie nie zmieniło w żaden sposób ani ludzkiej, ani boskiej natury;

- bez zmieszania (*inconfuse*), to znaczy obydwie natury Jezusa Chrystusa po zjednoczeniu nie uległy pomieszaniu ze sobą. Pozostały dwie odrębne natury, boska i ludzka, a każda z nich zachowała specyficzne dla siebie właściwości;
- bez rozdzielania (*indivise*), to znaczy mimo obecności dwóch natur w Jezusie Chrystusie po wcieleniu nie było dwóch osób, lecz jedna Jezusa Chrystusa, w której spotkało się ze sobą bóstwo i człowieczeństwo;
- bez rozłączenia (*inseparabiliter*), to znaczy, że po wniebowstąpieniu Jezusa Chrystusa natura ludzka nie odłączyła się od boskiej. Tak więc Jezus Chrystus również po wniebowstąpieniu pozostał w pełni Bogiem i w pełni człowiekiem.

Zakończeniem referatu Płotki było przedstawienie reakcji na postanowienia Soboru teologów wschodnich. Sądzieli oni, że jeżeli natura ludzka mogła być przemieniona i zjednoczona z naturą Boską w Chrystusie, to każdy człowiek może mieć nadzieję na przemienienie w naturę Boską. Wcielenie oznaczało zlanie się bóstwa i człowieczeństwa w trzecią „naturę”. Wchłonięcie ludzkiej natury Chrystusa przez Jego naturę Boską w taki sposób, jak ocean wchłania kroplę wody. Przedstawicielami takiego stanowiska byli m.in. Tymoteusz Aerulus (zm. 477) – „monofizyczny” patriarcha Aleksandrii, Piotr Folusznik (zm. 488) patriarcha Antiochii, Kościoły „monofizyczne” zostały ostatecznie zorganizowane przez Sewera z Antiochii (ok. 465-538), złożonego z urzędu patriarchy antiocheńskiego w roku 518, Kościoły przedchalcedońskie – grupa wschodnich Kościołów chrześcijańskich. Odrzucają oni postanowienia Soboru w Chalcedonie o unii boskiej i ludzkiej natury w Chrystusie. Ich zdaniem postanowienia chalcedońskie zaprzeczają jedności osoby Chrystusa. Od drugiej połowy XX wieku prowadzą dialog ekumeniczny z Kościołem prawosławnym.

Mgr Anna Kazimierczak-Kucharska zajęła się *Problemem zstąpienia Chrystusa do piekieł w ujęciu św. Tomasza z Akwinu*. Za Benedyktem XVI zauważyła, że zstąpienie Chrystusa do piekieł jest jednym z istotnych, ale i najmniej zrozumianych artykułów wiary. Jednak aby zacząć rozważać to zagadnienie, trzeba wskazać na właściwe rozumienie słowa

„piekło”. W Starym Testamencie oznaczało ono tyle, co po prostu stan po śmierci. Natomiast w Nowym Testamencie jest to stan dusz sprawiedliwych, które w czasach przedchrystusowych zeszyły z tego świat w pojednaniu z Bogiem. Potoczne rozumienie piekła jest więc zupełnie inne od tego, które jest wyrażone w artykułach wiary, gdyż zwykle kojarzy się ono z miejscem przebywania ludzi potępionych. Zstąpienie Chrystusa do piekieł nie ma nic wspólnego z wstąpieniem wśród ludzi potępionych. Kucharska podjęła także zagadnienie właściwego rozumienia śmierci. Otóż jak sądzi J. Ratzinger, śmierć jest doświadczeniem niekomunikowalnym i wobec tego nie wiemy, co dzieje się z człowiekiem po śmierci. W chwili, gdy Chrystus wiszący na Krzyżu mówi: „Boże mój, Boże czemuś Mnie opuścił?”, właśnie następuje Jego zstąpienie do piekieł. W tych słowach można odnaleźć istotę prawdy o zstąpieniu Chrystusa do piekieł. Owe słowa wyrażają uczestnictwo Syna Bożego w losie śmiertelnego człowieka. W Chrystusowej Męce największym cierpieniem nie był ból fizyczny, ale cierpienie z powodu zupełnej samotności, poczucia całkowitego opuszczenia, którego doświadcza człowiek w chwili śmierci. To właśnie ta bezgraniczna samotność jest we właściwym znaczeniu piekłem, do którego zstępuje Chrystus.

Jako ostatni w tej części konferencji ks. dr Adam Filipowicz wygłosił referat pt. *Chrystus – Drugi Adam na podstawie „Demonstratio praedicationis apostolicae” Ireneusza z Lyonu*. Na początku swego wystąpienia podjął temat stworzenia Adama oraz Wcielenia Chrystusa w ujęciu Ireneusza z Lyonu. Biskup ten był zwolennikiem kreacjonistycznej teorii pochodzenia człowieka. W omawianym dziele jego autorstwa przedstawiona jest dychotomiczna budowa człowieka jako złożonego z duszy i ciała. Są to dwie części składowe określające człowieka, ale też ze strony obydwu tych części człowiekowi grozi upadek. Człowiek powinien więc zachowywać zarówno czystość ciała, jak również czystość duszy. Ireneusz, rozwiązując zagadnienie pochodzenia człowieka, stwierdza, że pochodzi on z woli i mądrości Boga, a także z nieuprawianej jeszcze, dziewiczej ziemi. Jezus, który wciela się w naturę ludzką, przyjmuje to wszystko, rodząc się z woli i mądrości Boga oraz z Dziewicy Maryi. Odwieczne Słowo Boże, Syn Boży stał się prawdziwym człowiekiem po

to, aby zniszczyć śmierć, ukazując życie i doprowadzić do zjednoczenia się ludzi z Bogiem. Według Ireneusza to przez nieposłuszeństwo Adama cała ludzka natura została dotknięta grzechem i śmiercią. Chrystus jako drugi Adam, będąc posłusznym woli Boga, staje się człowiekiem pośród ludzi, aby wyrwać cały rodzaj ludzki spod władzy grzechu i śmierci.

Pracownicy Katedry Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej UKSW przedstawili referaty dotyczące zasadniczo filozoficznych aspektów zagadnień chrystologicznych. Większość referatów dotyczyła zagadnień historycznych. Warto zaznaczyć, że wykładowcy z UKSW podjęli w swoich referatach najbardziej fundamentalną problematykę chrystologiczną.

IZABELLA ANDRZEJUK

Wyższa Szkoła Komunikowania, Politologii i Stosunków Międzynarodowych, Warszawa

**SPRAWOZDANIE Z V MIĘDZYNARODOWEJ
KONFERENCJI NAUKOWEJ ETYKI MEDIÓW
19-20 MAJA 2011 R.**

Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie wraz z Sekcją „Aksjologii Komunikowania” Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej zorganizowały wspólnie piątą już edycję międzynarodowej konferencji, poświęconej etyce w mediach. Tym razem głównym tematem konferencji była problematyka odpowiedzialności. Organizatorzy postanowili skupić się właśnie na pozycji i znaczeniu odpowiedzialności w mediach.

Pierwszego dnia konferencji, 19 maja, zaplanowano sesję plenarną oraz obrady w dwóch sekcjach. Tematem sekcji A było zagadnienie granic, fundamentów i kryteriów odpowiedzialności. Sekcja B zajmowała się tematem odpowiedzialności w działaniach dziennikarskich.